МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра етнології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Декан історичного факультету
_____проф. Шуст Р. М.
"_4_" __вересня_2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність **032 – історія та археологія**
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація **археологія**
(назва спеціалізації)

науковий ступінь **доктор філософії**
(назва освітнього ступеня)

факультет **історичний**
(назва факультету)

Львів – 2016 рік

Робоча програма дисципліни вільного вибору "Історія господарських занять і матеріальної культури українців" для аспірантів другого курсу, яка викладається в 4 семестрі з галузі знань 03 – гуманітарні науки, спеціальності 032 – історія та археологія, спеціалізації – археологія. "30" серпня 2016 року – 22 с.

Розробники: **Глушко Михайло Степанович** – доктор історичних наук, професор кафедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри етнології

Протокол від "30" серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри етнології

_____ (проф. Сілецький Р. Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

"30" серпня 2016 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету
Протокол від "30" серпня 2016 року № 1

"4" вересня 2016 року Голова _____ (проф. Шуст Р. М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

©Глушко М.С., 2016 рік

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
03 – гуманітарні науки
(шифр і назва)</td><td colspan="2" rowspan="2">Дисципліна вільного вибору аспіранта</td></tr>
<tr><td>Спеціальність
032 – історія та археологія
(шифр і назва)</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="5">Спеціалізація: археологія</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання _____
(назва)</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин - 90</td><td>III-й</td><td>III-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 3
самостійної роботи аспіранта – 2,5</td><td rowspan="9">Науковий ступінь: доктор філософії</td><td>32 год.</td><td>12 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>16 – год.</td><td>6 – год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>– год.</td><td>– год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>42 год.</td><td>72 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання: год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: іспит</td></tr>
</table>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 48/42

для заочної форми навчання – 18/72

2. Мета та завдання навчальної дисципліни:

Мета: на основі використання найновіших здобутків етнологічної науки та інших галузей знань розглянути шляхи становлення і розвитку різних ділянок традиційної культури та побуту українців – основних і допоміжних видів господарської діяльності, житла, одягу, їжі.

Основні завдання:

- розкрити основні наукові концепції стосовно джерел, часу виникнення та етапів розвитку різних об'єктів традиційно-побутової культури;
- ознайомити аспірантів з основними здобутками українських археологів, етнологів та лінгвістів на ниві дослідження народної культури;
- запропонувати власний погляд щодо походження та еволюції окремих об'єктів та явищ традиційної культури;
- сконцентрувати увагу на пережитках різного історичного часу, які побутували в різних ділянках народної культури українців у XIX – на початку XX ст.
- формувати уявлення цілісності та безперервності історичного процесу у сфері народної культури.

Аспіранти повинні навчитися критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, аналізувати фактологічний матеріал, виявити вміння робити його порівняння та аналіз, показати розуміння загальних тенденцій розвитку традиційно-побутової культури українців.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти ***повинні***:

знати основні чинники, які впливали на еволюцію народної культури, найважливіші винаходи автохтонів України у господарській діяльності та матеріальній культурі, їхнє місце і значення у загальноєвропейській традиційній культурі, основні віхи покращення щоденного життя та їх вплив на духовні скарби народу. Зміст понять: привласнювальне господарство, відтворювальне господарство, культурогенез, походження, джерела, заняття, ремесло, домашні промисли, матеріальна культура;

вміти критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, фактологічний матеріал; визначати та аналізувати розвиток традиційно-побутової культури, виявляти архаїзми і пережитки у сфері культури сучасного українського народу.

3. Програма навчальної дисципліни:

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. З ІСТОРІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до дисципліни "Історія народної культури українців". Загальна характеристика джерел та огляд історіографії з історії народної культури українців.

Історія народної культури – складова історичної етнології. Місце і роль культурно-генетичного напрямку в історичній етнології. Об'єкт і предмет

історичної етнології. Дефініція понять “історія”, “культура”, “народна культура”. Досягнення етнографії – основа розвитку історичної етнології, зокрема культурно-генетичного напрямку Загальна характеристика історико-етнологічного напрямку в історичній етнології. НТШ й етнологія. Сучасний стан вивчення історії народної культури в українській науці. Взаємозв’язки і відмінності історичної етнології, археології, історії та інших суміжних наук. Перспективи розвитку історичної етнології в Україні. Джерела історії народної культури українців.

Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.

Характер первісного мисливства. Об’єкти полювання в епоху палеоліту – енеоліту в лісовій і степовій зонах України. Характер (індивідуальний і колективний), форми (активна і пасивна) та способи (переслідування, облава, засада, вистежування, підманювання) давнього і середньовічного мисливства, послідовність їх становлення та розвитку. Найдавніші засоби полювання. Особливості мисливства в добу пізнього середньовіччя. Архаїчні моделі мисливських засобів і пристроїв у традиційній культурі українців XIX–XX ст. (”вабик”, “пастки-ями”, “вовчі доли”, “теліші”, “западниці”, “слопи”, “слопці”, “зазуби” тощо). Пережитки давнього мисливства в духовній культурі українців.

Рибальство – одне з провідних видів заняття періоду привласнюючого господарювання. Первісні рибальські засоби і снасті. Характер рибальства в добу середньовіччя і розвитку товарно-грошових відносин. Основні народні прийоми заняття рибальством: 1) без :застосування спеціальних снастей; 2) із застосуванням знарядь праці індивідуального користування; 3) стаціонарний (“тихий”) індивідуальний і колективний вилов риби за допомогою нерухомих снастей; 4) колективне рибальство за допомогою рухомих снастей. Пережитки давніх за походженням технічних засобів і методів рибальства в народній культурі українців: “на посвєт”, “сіжа”, “язь”, “на дорожку”, “кош”, “топтуха” тощо. Давні і новітні транспортні засоби українських рибаків. Давні і новітні транспортні засоби українських риболовів.

Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.

Мотичне хліборобство – прототип орного. Первісні примітивні знаряддя обробітку ґрунту. Наукові гіпотези про зародження орного хліборобства у Старому Світі загалом і в Україні зокрема.

Рало – первісне орне знаряддя праці. Найдавніші археологічні знахідки рала в Україні (“Висока Могила” у с. Балки, урочище Бахчи-Елі, с. Полісся Чернігівської області тощо). Основні типи найдавніших рал (одноручне прямогрядильне й одноручне кривогрядильне) та етапи їх розвитку. Спільне і відмінне у конструкції викопних і традиційних рал українців. Типи цього

орного знаряддя праці у традиційній культурі українців XIX – початку XX ст. Характер обробітку ріллі за допомогою рала.

Соха як орне знаряддя праці. Наукові концепції походження сохи (Д. Зеленін, К. Мошинський, Я. Фальковський, Ю. Краснов, Я. Бистронь та інші учені). Традиційні типи цього орного знаряддя праці (поліська соха або “литовка”, соха-односторонка або російська), райони їх розповсюдження в Україні. Наукові гіпотези стосовно джерел і походження поліської сохи, часу поширення російської сохи в Україні. Різниця конструкції поліської сохи й односторонки.

Плуг – найдосконаліше орне знаряддя праці. Наукові концепції про джерела та походження плуга (М. Брайчевський, В. Довженок, К. Мошинський, Г. Кочін, С. Павлюк та ін.). Характеристика конструкції найдавніших плугів. Основні етапи удосконалення конструкції традиційного українського плуга. Моделі цього орного знаряддя праці в Україні в XIX–XX ст.

Традиційні орні системи і їх зв’язок із традиційними знаряддями розпушування грунту.

Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.

Найдавніші способи доместикації тварин (імпрінтінг і насильницьке приручення за допомогою голоду), їх переваги і недоліки. Собака – найдавніша домашня тварина. Викопні відомості про найдавнішу собаку в Україні. Приручення інших тварин (великої рогатої худоби, дрібної рогатої худоби, коня, свині) та наукові концепції їх походження в Україні. Прикарпаття – один з первісних ареалів доместикації великої рогатої худоби. Північне Причорномор’я України – батьківщина доместикації коня. Ознаки і характер первісного скотарства. Видове співвідношення домашньої худоби в епоху енеоліту – раннього заліза у господарстві населення України.

Найдавніші відомості про переробку і споживання продукції тваринництва (Трипілля, Гумельниця, культура шнурової кераміки тощо). Становлення і розвиток основних систем скотарства Локальні особливості лісового, лісостепового і степового скотарства в Україні, їх історичні джерела. Становлення традиційних способів догляду за худобою.

Видове співвідношення домашніх тварин в українців у добу пізнього середньовіччя –зародження і розвитку товарно-грошових відносин. Народні способи утримання і догляду худоби в різних регіонах України (Полісся, Бойківщина, Гуцульщина та ін.) в XIX – на початку XX ст. Традиційні форми карпатського і поліського пастівництва. Особливості гуцульського полонинського господарства.

Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.

Історичні відомості про найдавніші способи обробки природної сировини. Основні види ремесел і промислів. Наукові визначення понять “ремесло” і “промисел” Ознаки ремесел і промислів. Другий суспільний поділ праці та його вплив на спеціалізацію ремісників. Становлення і розвиток

технології обробки дерева. Виникнення токарного станка та його застосування. Початки бондарства і його значення для розвитку деревообробних промислів. Ковальство – одне з найдавніших ремесел. Ткацтво – одне з найдавніших видів домашнього заняття. Типи ткацького станка (вертикальний і горизонтальний). Виготовлення глиняного посуду. Становлення гончарства як виду ремесла. Типи гончарного круга. Гончарна піч. Гончарна продукція.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК НАРОДНОЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.

Види робочої худоби. Віл – традиційна тяглова сила в Україні. Способи запрягу вола (парний, одинарний). Первісні об'єкти (волокуші-сани, двоосьова гарба, рало) запрягу робочої худоби. Бовкун як етнокультурний феномен українців. Джерела і початок використання коня як робочої худоби. Види запрягу коня (одинарний, парний, четвірка та ін.). Типи тяглових засобів ("війя", "оглоблі", "розкіп", "двойло" тощо) як історичні свідчення поетапного становлення та удосконалення тваринного запрягу. "Дишель" – скеровуючий і гальмівний пристрій, шляхи його поширення в Україні.

Найдавніша волова упряж. Традиційна волова упряж в українців XIX–XX ст.: парне та одинарне нашийне ярма. Традиційні типи парного ярма: "кульбачне" ("праслов'янське"), "загальноукраїнське" ("черняхівське" чи "ранньослов'янське") і "центральноєвропейське". Моделі одинарного ярма та їх генетичні витоки.

Кінна збруя. Найдавніші свідчення про кінну упряж в Україні зокрема і Євразії загалом. Основні компоненти упряжі коня як в'ючно-верхової і тяглової тварини. Наукові концепції походження хомута та шлеї – головних складових упряжі коня як тяглової сили. Компоненти упряжі коня при східно- і західноєвропейському способах його запрягу. Різниця конструкції східно- і західнослов'янського типів хомута.

Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.

Основні види сухопутного транспорту. Складові давнього спорядження коня як в'ючно-верхової тварини. Карпатське дерев'яне сідло-"кульбака" ("тарниця") як пережиток вершництва княжого періоду.

Найдавніші свідчення про полозний транспорт в Україні. Модельки трипільських волокуш-саней та їх наукові інтерпретації. Наукові гіпотези щодо походження східноєвропейської і західноєвропейської моделі господарських саней, особливості конструкції їх ходу. Джерела, походження і типи виїзного санного транспорту. Розповсюдження в Україні саней-лісовозів ("корчуг", "полусанок" тощо).

Концепції походження колісного транспорту. Викопні залишків колісного транспорту давньоямної культури. Скіфський віз. Конструкція ходу воза княжого періоду. Традиційні види колісного транспорту українців

(одноколісний одноосьовий, двоколісний одноосьовий, чотириколісний двоосьовий). Основні моделі чотириколісного воза – загальноукраїнська і центральноєвропейська.

Тема 8. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).

Початки осілості. Найдавніші види поселення (базові зимові і тимчасові літні). Енеолітичні типи житла в Україні. Зміна поселень і житла з початком розвитку орного хліборобства і придомного скотарства Становлення традиційних технологій зведення житла в різних природних зонах – у лісовій, лісостеповій і степовій. Основна характеристика житла ранніх слов'ян і населення княжої доби. Релікти давнього житла у поліщуків та українців Карпат. Початки формування двокамерного, трикамерного та багатокамерного житла, наукові концепції їх походження. Системи опалювання житла. Проблема наукової інтерпретації викопних печей епохи енеоліту – доби раннього заліза Відкрите вогнище. Напівзакрите вогнище. Походження та еволюція традиційної української печі.

Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.

Складові одягового комплексу. Відомості про найдавніший одяг в Україні. Тунікоподібна сорочка – релікт давнього натільного одягу. Послідовний розвиток чоловічої і жіночої сорочки українців. Одяг скіфів-воїнів і скіфських жінок. Викопні залишки одягу ранньослов'янської доби, спроби його реконструкції. Одяг княжого часу. Складові і специфіка одягу князя і княжни. Українське вбрання XIV – середини XVII ст. у контексті західноєвропейської моди і стилів. Комплекс одягу української шляхти. Вбрання українських міщан середньовіччя. Козацький одяг, наукові концепції його походження. Джерела комплексу вбрання (натільного, верхнього, поясного, головних уборів тощо) українських селян.

Тема 10. Історія народного харчування українців.

Види харчових продуктів. Найдавніші відомості про споживання злакових культур в Україні. сце бобових у харчовому раціоні давніх українців. Викопні залишки городніх культур. Відкриття Америки та його вплив на розповсюдження в Україні нових культур рослинного походження. Традиційні знаряддя переробки злакових культур: зернотерка, ступа, жорна. Поширення водяних млинів і вітряків. Історичні відомості про спеціальну переробку продуктів тваринного походження. Хліб – головний компонент традиційного харчування українців: історія його виникнення і розвитку. Зерно – предтеча споживання страв із плодів злакових культур. Каша – мати наша: ремінісценції харчування давніх історичних епох. З історії споживання прісного і вчиненого хліба в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Р **ІСТОРІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ УКРАЇНЦІВ**												
Тема 1. Теоретичні засади реконструкції явищ традиційної культури. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії.	4	2		-	-	2	4	2		-	-	2
Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарюван- ня в Україні в XIX – на початку XX ст.	6	2	2	-	-	2	6	1	1	-	-	4
Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	12	4	2	-	-	6	12	1	1	-	-	10
Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	10	4	2	-	-	4	10	1	1	-	-	8
Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх	10	4	2	-	-	4	10	1	1	-	-	8

промислів українців.												
Разом за змістовим модулем 1	42	16	8	-	-	18	42	6	4	-	-	32
Змістовий модуль 2. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК НАРОДНОЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ												
Тема 1. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	6	2	-	-	-	4	6	2	-	-	-	4
Тема 2. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	10	2	2	-	-	6	10	1	-	-	-	9
Тема 3. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	12	4	2	-	-	6	12	1	2	-	-	9
Тема 4**.** Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	10	4	2	-	-	4	10	1	-	-	-	9
Тема 5. Історія народного харчування українців.	10	4	2	-	-	4	10	1	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 2	48	16	8	-	-	24	48	6	2	-	-	40
Усього годин	**90**	**32**	**16**	**-**	**-**	**42**	**90**	**12**	**6**	**-**	**-**	**72**

5. Теми лекційних занять:

№ з/п	**Назва теми**	**Кількість годин**
1.	Тема 1. Теоретичні засади реконструкції явищ традиційної культури. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії.	**2**
2.	Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип	**2**

	відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	
3.	Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	**4**
4.	Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	**4**
5.	Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	**4**
6.	Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	**2**
7.	Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	**2**
8.	Тема 8. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	**4**
9.	Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	**4**
10.	Тема 10. Історія народного харчування українців.	**4**
11.	**Усього годин**	**32**

6. Теми семінарських занять:

№ з/п	**Назва теми**	**Кількість годин**
1.	Тема 1. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	**2**
2.	Тема 2. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	**2**
3.	Тема 3. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	**2**
4.	Тема 4. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	**2**
5.	Тема 5. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	**2**
6.	Тема 6. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	**2**
7.	Тема 7. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	**2**
8.	Тема 8. Історія народного харчування українців.	**2**
	Усього годин	**16**

7. Самостійна робота:

№	**Назва теми**	**Кількість**

з/п		**годин**
1.	Тема 1. Теоретичні засади реконструкції явищ традиційної культури. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії.	**2**
2.	Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	**2**
3.	Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	**6**
4.	Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	**4**
5.	Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	**4**
6.	Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	**4**
7.	Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	**6**
8.	Тема 8. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	**6**
9.	Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	**4**
10.	Тема 10. Історія народного харчування українців.	**4**
	Всього годин	**42**

8. Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Напрями первісного мисливства.
2. Форми, характер і способи первісного мисливства.
3. Засоби активного і пасивного полювання.
4. Винайдення лука і стріли – важливий етап розвитку первісного мисливства.
5. Пастки – важливий засіб пасивного полювання. Види пасток, їх конструкція та форма.
6. “Снігоступи” – архаїчний засіб пішого пересування українських мисливців.
7. Пережитки первісного мисливства у культурі і побуті українців XIX–XX ст.
8. Світоглядні уявленні, вірування та повір’я українців про ручницю.
9. Первісні рибальські снасті та їх зв’язок із мисливством.
10. Виникнення станів (заводів) – важливий етап розвитку рибальства як промислу.
11. Технологія переробки рибної продукції у запорізьких козаків.
12. Вилов риби руками – архаїчний пережиток традиційно-побутової культурі українців XIX–XX ст.
13. Архаїчні види рибальських снастей із лози.

14. Рибальські снасті індивідуального і колективного користування.
15. Рухомі снасті, їх форма і конструкція.
16. Первісні рибальські засоби транспорту.
17. Види водних засобів пересування українських рибалок.
18. Технологія виготовлення і форма довбаного човна.
19. Первісні ручні знаряддя розпушування ґрунту.
20. Енеолітичні ручні знаряддя розпушування ґрунту та їх вплив на вид землеробства в Україні.
21. Мотичне землеробство ранніх слов'ян – княжого періоду.
22. Вирубно-вогнева (підсічно-вогнева) система обробітку ґрунту.
23. Наукові версії походження орного землеробства в Україні.
24. Рало – найдавніше орне знаряддя в Україні.
25. Типи первісного рала та їх походження.
26. Особливості конструкції одноручного прямогрядільного та кривогрядільного рал.
27. Перелогова і двопільна системи землеробства – первісні етапи розвитку орного землеробства.
28. Типи рала в XIX – на початку XX ст., специфіка їх конструкції та функціонального використання.
29. Наукові версії походження сохи як орного знаряддя.
30. Спільне і відмінне в конструкції сохи поліського та російського типів.
31. Полісся – найімовірніша батьківщина винайдення первісної сохи.
32. Наукові теорії походження плуга.
33. Конструкція первісних та новітніх плугів в Україні.
34. Трипілля як землеробська система – наслідок використання плуга.
35. Приручення диких тварин.
36. Способи доместикації диких тварин.
37. Найдавніші свійські тварини.
38. Доместикація диких тварин в Україні.
39. Риси раннього скотарства.
40. Формування шерстяного напряму скотарства.
41. Виникнення і розвиток молочного господарства.
42. Початок використання тварин як тяглової сили.
43. Типи раннього скотарства в Україні.
44. Основні риси приселищного, вигінного і відгінного пастівницького скотарства.
45. Залежність характеру скотарства від видового складу домашніх тварин.
46. Вільний випас – найдавніша форма випасу худоби.
47. Головні види скотарських систем.
48. Скотарсько-землеробський характер господарства гуцулів.
49. Стаціонарне утримування домашньої худоби. Наукові версії походження хліва як господарської споруди.
50. Етапи пастівницького сезону в українців у XIX – на початку XX ст.

51. Організаційні форм випасу худоби в українців у XIX – на початку XX ст. Розвиток ремесла – головний результат другого суспільного поділу праці.
52. Ремесло і ремісник.
53. Виникнення цехових об’єднань – важливий етап розвитку міського ремесла.
54. Причини занепаду цехового ремесла і домашніх промислів.
55. Виникнення й перші етапи розвитку ковальства.
56. Ковальство у княжий період – наприкінці XVIII ст.
57. Традиційний ковальський інструментарій та обладнання.
58. Продукція українських ковалів XIX–XX ст.
59. Головні види деревообробних ремесел та їх походження.
60. Винайдення токарного станка – важлива передумова формування і розвитку токарства.
61. Виникнення бондарства – предтеча збагачення асортименту дерев’яного посуду.
62. Традиційні види майстерності теслі.
63. Інструментарій і приладдя народних столярів.
64. Початки формування і розвитку ткацтва.
65. Продукція ткачів княжого періоду.
66. Вироби українських ткачів наприкінці XIX – у XX ст.
67. Виникнення ліпного посуду.
68. Типи гончарного горна та їх функціонально-виробнича специфіка.
69. Типи гончарного круга, їх походження та етапи удосконалення конструкції.
70. Головні етапи покращення функціональної та естетичної якості глиняного посуду. Найдавніші відомості про використання робочої худоби в Україні.
71. Види запрягу вола.
72. Основа розвитку орного землеробства та сухопутного гужового транспорту – парний запряг великої рогатої худоби.
73. “Бовкун” – первісний однотваринний (воловий) запряг.
74. Види запрягу коня як тяглової сили.
75. Іноетнічне походження парного запрягу коня в Україні.
76. Типи парного та одинарного нашийного ярма в Україні, їх походження та еволюція.
77. “Igo” – первісна волова упряж.
78. Хомут – основа “нової упряжі” коня. Типи хомута та їх походження.
79. Кінська збруя “античного” типу та її функціональні недоліки.
80. Праслов’янська семантика самок коня – історичне джерело використання її як упряжної тварини.
81. Прототип первісного хомута – одинарне поліське нашийне ярмо (“бовкун”). Головні складові спорядження коня як верхової тварини.
82. Гуцульська “тарниця” – давнє за походженням вершницьке спорядження.
83. Наукові концепції походження гужового санного і колісного транспорту.

84. Первісні прототипи гужового санного і колісного транспорту.
85. Характерні риси конструкції ходу первісних гужових волокуш-саней.
86. Зовнішній вигляд кузова волокуш-саней енеолітичної доби.
87. Етапи виникнення і розвитку саней східноєвропейського типу.
88. Спільне і відмінне у конструкції ходу санного транспорту різних типів.
89. Технічні досягнення у ділянці зимового транспорту XIX–XX ст.
90. Конструкція ходу і зовнішній вигляд кузова двоосьового воза енеолітичної та бронзової доби.
91. Головні етапи удосконалення конструкції двоосьового колісного транспорту в добу енеоліту – раннього залізного віку.
92. Характерні риси ходової частини карпатського і прикарпатських возів княжої доби.
93. Традиційний український віз, його типові ознаки і риси.
94. Іноетнічні елементи конструкції колісного транспорту українців XIX–XX ст.
95. Найдавніші типи житла.
96. Типи тимчасового житла українці XIX–XX ст.
97. Форма і конструкція найпримітивніших тимчасових жител.
98. Варіанти мобільних тимчасових житлових споруд.
99. Багатогранні тимчасові наземні житла українців.
100. Система опалення тимчасових житлових споруд.
101. Опалювальна тимчасова будівля – прототип первісного стаціонарного однокамерного житла.
102. Типи стаціонарного однокамерного житла в Україні.
103. Параметри і конструкція різних типів однокамерного жила в епоху неоліту-енеоліту.
104. Землянки і напівземлянки бронзової епохи.
105. Стаціонарне житло в добу раннього заліза – I тис. н. е.
106. Пережитки давнього стаціонарного житлобудівництва у культурі і побуті українців.
107. Поліський “льох” (“погреб”) – прототип первісної стаціонарної землянки і напівземлянки.
108. Поліська “стебка” – прототип первісного стаціонарного наземного житла.
109. Процес витіснення землянок та напівземлянок однокамерним наземним житлом.
110. Наукові концепції походження двокамерного наземного житла.
111. Наукові версії виникнення трикамерного житла.
112. Історичний розвиток горизонтального планування традиційного житла українців.
113. Пласка стеля – важлива передумова для вертикального розвитку житла.
114. Початки вертикального розвитку сільського і міського житла в Україні.
115. Відкрите вогнище – найдавніший опалювальний прилад стаціонарного житла.

116. Напівзакрите вогнище – типовий опалювальний прилад епохи енеоліту – раннього заліза.
117. “Кабиця” – пережиток напівзакритого вогнища у стаціонарному наземному житлі українців.
118. Вариста піч – традиційний опалювальний прилад українського помешкання.
119. Сучасна система опалення житла. Головні зернові культури епохи неоліту – енеоліту в Україні.
120. Продукти рослинного походження у добу раннього залізного віку.
121. Палеоботанічний комплекс ранніх слов’ян.
122. Палеоботанічний комплекс України на рубежі I–II тис.
123. Традиційні і нові продукти рослинного походження українців у XVIII–XX ст.
124. Народні уявлення українців про походження культурних рослин.
125. Архаїчні способи переробки м’ясних продуктів.
126. Зернотерки і ступи – первісні знаряддя переробки продуктів рослинного походження.
127. Ручні засоби переробки продуктів рослинного походження українців.
128. Використання вітряка і водяного млина – важлива стадія удосконалення технології виготовлення борошна і круп.
129. Етнографічні свідчення українців про давнє споживання зерна як продукту харчування.
130. Неочищене зерно – важливий атрибут календарно-побутової та сімейної обрядовості українців.
131. Каша – попередниця хліба.
132. Каша – атрибут традиційної сімейної та календарної обрядовості українців.
133. Види хліба та хлібних виробів в українців.
134. Технологія приготування і випікання прісного хліба.
135. Особливості технології приготування і випікання вчиненого хліба.
136. Внутрішня структура хліба – важливий свідок його походження.
137. Найдавніший вчинений хліб в українців – весільний коровай.

9. Методи навчання:

У процесі вивчення дисципліни «Історія народної культури українців» використовуються такіі методи навчання:

Пояснювально-ілюстративний метод**.** Аспіранти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Аспіранти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть - в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі аспіранти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, - перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

10. Методи контролю:

Оцінювання аспірантів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи аспіранта упродовж семестру та його рейтингу на екзамені. Рейтингова оцінка знань аспірантів з курсу визначається за сумою балів, отриманих аспірантами за працю на практичних заняттях, самостійну творчу домашню роботу і тестування та за екзамен. Це відповідно **50 балів за роботу в семестрі та 50 балів за екзамен.**

Лекції: Передбачають систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для аспірантів є обов’язковим.

Модульний контроль. Результат роботи аспіранта протягом семестру складається з таких компонентів:

Практичні заняття становлять охоплюють 2**0%** від семестрової оцінки; максимальна кількість –2**0 балів.**

Проміжне тестування (**максимально 20 балів)**, що проводяться за результатами вивчення змістовних модульних частин навчального курсу.

Домашня творча письмова робота (**максимально 10 балів**), що виконується на одну з обраних із запропонованих у списку тем. Обсяг роботи – не менше 9–10 друкованих сторінок.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю аспірант отримав менше 21 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий аспірант має змогу складати екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

.

11. Розподіл балів, що присвоюється аспірантам:

Оцінювання знань аспірантів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань за успішність становить 100 балів.

Практичні заняття, поточне тестування та самостійна робота			**Екзамен**	**Сума**
Практичні заняття	**Самостійна творча робота**	**Проміжне тестування**		
20	**10**	**20**	**50**	**100**

Сумарна оцінка (сума поточних і екзаменаційних балів) виставляється за 100 бальною шкалою (університету, національною та ECTS):

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	**A**	відмінно	
81-89	**B**	дуже добре	
71-80	**C**	добре	
61-69	**D**	задовільно	
51-60	**E**	достатньо	
21-50	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-20	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	

12. Методичне забезпечення:

1. Глушко М. Історія народної культури українців: Навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 414 с.

13. Рекомендована література:
Базова:

1. Артюх Л. Ф. Їжа та харчування Київської Русі // Етнографія Києва і Київщини: традиції й сучасність. – К,: Наук. думка, 1986. – С. 65–83.
2. Археология Украинской ССР: У 3 т. – К.: Наук. думка, 1985. – Т. 1; 1986. – Т. 2, 3.
3. Баран В. Д. Давні слов'яни. – К., 1998.
4. Бессонова С. С. О скифских повозках // Древности степной Скифии. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 102–117.
5. Білан М. С., Стельмащук Г. Г. Український стрій. – Львів, 2000.
6. Брей У., Трамм Д. Археологический словарь. – М.: Прогресс, 1990.
7. Вайнштейн С. И. Историческая этнография в структуре этнографической науки // Советская этнография. – 1967. – № 4. – С. 21–37.
8. Гладкий М. Організація і форми випасу худоби // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 33–44.
9. Гладкий М. Традиційне скотарство Середнього Полісся другої половини XIX – першої половини XX ст.: Історико-етнологічне дослідження. – Дрогобич: Вимір, 2007.
10. Глушко М. Артефакт воза з Тустані та його значення для реконструкції ходу колісного транспорту княжої доби // Фортеця: збірник заповідника "Тустань": на пошану Михайла Рожка. – Львів: Камула, 2009. – Кн. 1. – С. 358–365.
11. Глушко М. Бовкун як етнокультурний феномен українців // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 1999.– Вип. 34.– С. 501–516.
12. Глушко М. Види упряжі коня як тяглової сили в Україні та їх генетичні витоки // Народознавчі Зошити. – 2002. – № 1–2. – С. 32–40.
13. Глушко М. Віл у різдвяно-новорічній обрядовості українців: реконструкція первісного образу та історичного змісту // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2000.– Вип. 35–36.– С. 399–425.
14. Глушко М. Водний транспорт поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів: ІН НАН України, 2003. – Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996. – С. 49–58.
15. Глушко М. Генезис тваринного запрягу в Україні (Культурно-історична проблема). – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003.

16.Глушко М. Гужовий полозний транспорт населення України доби енеоліту: реконструкція ходової частини і кузова // Вісник Інституту археології. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 2. – С. 55–73.
17.Глушко М. Методика реконструкції об'єктів культури населення України доісторичного періоду (досвід етнологів) // Археологічні дослідження Львівського університету. Львів, – 2006. – Вип. 9. – С. 193-210.
18.Глушко М. Невідомі аспекти тяглових засобів полозного транспорту населення Центрального Полісся // Народознавчі Зошити. – 1996.– № 2. – С. 110–116.
19.Глушко М. Рибальські снасті та способи їх застосування // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999.– Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 19–32.
20.Глушко М. Системи запрягу коня у традиційний транспорт українського селянства XVI–XX ст. // Народознавчі Зошити. – 1998. – № 4. – С. 359–373.
21.Глушко М. Релікти водного транспорту поліщуків Київщини // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1995.– Т. 230. – С. 190–199.
22.Глушко М. Походження та джерела слов'янської "колодки" як звичаю весняної календарної обрядовості // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2005. – Вип. 39–40. – С. 433–455.
23.Глушко М. Санний транспорт поліщуків: джерела, походження, етапи розвитку // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 217–257.
24.Глушко М. Традиційне рибальство // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів: ІН НАН України, 2003. – Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996 – С. 17–36.
25.Глушко М. С. Шляхи сполучення і транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини XIX – поч. XX ст. – К.: Наук. думка, 1993.
26.Гонтар Т. О. Народне харчування українців Карпат. – К.: Наук. думка, 1979.
27.Гошко Ю. Г., Кіщук Т. П, Могитич І. Р., Федака П. М. Народна архітектура Українських Карпат XV-XX ст. – К.: Наук. думка, 1987.
28.Гусев С. А. К вопросу о транспортных средствах трипольской культуры // Российская археология. –1998. – № 1. – С. 15–28.
29.Древнее жилище народов Восточной Европы. – Москва: Наука, 1975.
30.Заглада Н. Із звіту етнографічної експедиції 1934 року // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 242. – С. 453–494.
31.Зализняк Л. Л. Население Полесья в мезолите. – К.: Наук. думка, 1991.
32.Історія Української РСР: У 8. Т., 10 кн. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 1. Кн. 1; 1979. – Т. 1. – Кн. 2; 1979. – Т. 2.
33.Краснов Ю. А. Древнейшие упряжные пахотные орудия. – Москва: Наука, 1975.

34. Краснов Ю. А. Древние и средневековые пахотные орудия Восточной Европы. – Москва: Наука, 1987.
35. Краснов Ю. А. Древние и средневековые рала Восточной Европы // Советская археология. – 1982. – № 3. – С. 17–31.
36. Кутельмах К. Аграрні мотиви в календарній обрядовості поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 191–210.
37. Кушнір В. Г. Господарство і побут населення Південно-Західної України в епоху розпаду первісного суспільства (II тис. до н. е.). – Одеса, 1999.
38. Мандибура М. Д. Полонинське господарство Гуцульщини другої половини XIX – 30-х рр. XX ст. (Історико-етнографічний нарис). – К.: Наук. думка, 1978.
39. Матейко К. І. Український народний одяг. – К.: Наук. думка, 1977.
40. Моздир М. Один із давніх видів поліського рибальства “на посвєт” // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1995. – Т. 230. – С.
41. Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – К.: Наук. думка, 1991.
42. Радович Р. Релікти архаїчного поліського житла // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 87–98.
43. Радович Р. Розвиток поліського житла: проблема генезису стелі // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 88–133.
44. Радович Р. “Хата в хаті”, або житло з дахом на пристінних стовпах // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2003. – Вип. 38. – С. 705–726.
45. Раппопорт П. А. Древнерусское жилище. – Ленинград: Наука, 1975.
46. Свод этнографических понятий и терминов. – Москва: Наука, 1986. – Вып. 1: Социально-экономические отношения и соционормативная культура.
47. Свод этнографических понятий и терминов. – Москва: Наука, 1989. – Вып. 3: Материальная культура.
48. Славянские древности: Этнолингвистический словарь. Москва: Международные отношения, 1995. – Т. 1; 1999. – Т. 2; 2004. – Т. 3; 2009. – Т. 4; 2012. – Т. 5.
49. Словник-довідник з археології. – К.: Наук. думка, 1996.
50. Сілецький Р. До питання про відкрите вогнище як опалювальний пристрій народного житла на Правобережному Поліссі // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 495–500.
51. Сілецький Р. Опалювальні пристрої народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональний та світоглядний аспекти) // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 134–183.

52. Сілецький Р. Проблема типології опалювальних пристроїв стародавнього житла в Україні (конструктивно-функціональні особливості печі) // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 2001.– Т. 242.– С. 230–247.
53. Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського / Авт. та упоряд. Д. П. Крвавича, Г. Г. Стельмащук. – К.: Наук. думка, 1988.
54. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн. 1, 2.
55. Тиводар М. Традиційне тваринництво Українських Карпат другої половини XIX – першої половини XX ст. (Історико-етнологічне дослідження). – Ужгород, 1994.
56. Шилов Ю. А. Залишки возів у курганах ямної культури Нижнього Подніпров'я // Археологія. – 1975. – № 17. – С. 53–61.
57. Шнирельман В. А. Возникновение производящего хозяйства. – Москва: Наука, 1989.
58. Шнирельман В. А. Происхождение скотоводства (Культурно-историческая проблема). – Москва: Наука, 1980.
59. Этнография как источник реконструкции первобытного общества. – Москва: Наука, 1979.
60. Komentarze do Polskiego Atlasu Etnograficznego. – Wrocław, 1993. – T. 1: Rolnictwo i hodowla. – Cz. 1. Александрович В. Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища. – Львів, 2000.

14. Інформаційні ресурси:

1. www.litopys.org.ua
2. www.histoty.org.ua
3. www.uht.org.ua
4. www.history.com.ua